

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора **БІДИ Олени Анатоліївни** на дисертацію **ГРЕБІНЧАКА Олександра Ілліча** тему: **«Формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність обраної теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження О.І.Гребінчака не викликає сумніву з декількох причин. По-перше, вона зумовлена стратегічними завданнями агропромислового комплексу України та стрімким осучасненням сільськогосподарської техніки, що вимагає від фахівців сформованості високого рівня діагностувальної компетентності для її ефективного обслуговування й ремонту. По-друге, у сучасних реаліях, спричинених пандемією та воєнним станом, заклади фахової передвищої освіти перейшли на змішане навчання, що створило гостру потребу для пошуку шляхів ефективної організації такого навчання, наукового обґрунтування нових форм та перебудови методик формування професійних здатностей у такому форматі. У зв'язку із цим, серед актуальних проблем сучасної професійної підготовки фахівців в Україні, досить чітко виокремлюється проблема формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання. Отже, дисертація спрямована на вирішення проблеми, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці ефективної моделі формування діагностувальної компетентності, що є фундаментом для професійної підготовки фахових молодших бакалаврів з агроінженерії та їх подальшої успішної професійної діяльності в агропромисловому виробництві.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561).

До **найсуттєвіших наукових результатів, які містяться в дисертації**, варто віднести те, що в ній вперше розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання у закладах фахової передвищої освіти. Вказана модель є спеціальним об'єднанням основних складових організації педагогічного процесу, застосування якої дозволяє досягати високих результатів у професійній підготовці. Також вагомим науковим досягненням автора є теоретичне обґрунтування основних наукових положень, що стосуються сутності діагностувальної

компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії, її змісту та структури, обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування діагностувальної компетентності, методики навчальної роботи у змішаному форматі.

По-перше, з нашої точки зору, науково цінним є те, що дисертантом було визначено зміст та етапи діагностувальної професійної діяльності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в агропромисловому виробництві, які стали в основі визначення змісту та структури діагностувальної компетентності. Означені результати дослідження дозволили чітко визначити зміст та методику професійної підготовки фахових молодших бакалаврів з агроінженерії щодо формування їх діагностувальної компетентності, обґрунтувати організаційно-педагогічні умови такої компетентності та визначити шляхи їх реалізації.

По-друге, визначені автором зміст та етапи діагностувальної професійної діяльності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в агропромисловому виробництві, а також зміст діагностувальної компетентності, дали можливість детально схарактеризувати компоненти діагностувальної компетентності, структурувати критерії, показники та рівні її сформованості. Спираючись на обґрунтовані концептуальні засади організації освітнього процесу автор визначає етапи формування діагностувальної компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів, які чітко вкладає у розроблену методику навчання.

По-третє, на нашу думку, ваговим науковим результатом є уточнення автором сутності понять «діагностування у професійній діяльності фахового молодшого бакалавра з агроінженерії» та «діагностувальна компетентність», а також визначення поняття «діагностувальна компетентність фахового молодшого бакалавра з агроінженерії», що дозволило трактувати її як інтегровану якість особистості, яка об'єднується мотиваційними, рефлексивними, когнітивними та операційно-дієвими складовими і проявляється у здатності і готовності до виконання діагностувальних робіт для встановлення технічного стану сільськогосподарської техніки та технічних засобів з метою констатування їх функціональних можливостей відповідно до встановлених норм. Такі визначення збагачують сьогоdnішній науковий доробок.

По-четверте, розроблена автором модель формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання у закладах фахової передвищої освіти базується на сучасних методологічних підходах (компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, системний та технологічний). Вона включає концептуально-методологічний, організаційно-процесуальний та результативно-оцінювальний блоки, що взаємопов'язані між собою і забезпечують цілісний гармонійний освітній процес у забезпеченні процесу формування діагностувальної компетентності в умовах змішаного навчання у очному, дистанційному, синхронному та асинхронному режимах із поетапною організацією навчальної роботи із застосуванням

проблемного навчання, технології перевернутого та інтерактивного навчання у поєднанні індивідуальної та групової роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, опублікованих працях. Високий ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів наукового пошуку забезпечується в дисертації О. І. Гребінчака обґрунтуванням наукового апарату дослідження та логікою його кваліфікованого представлення. Він повністю відображає сутність і змістове наповнення обґрунтованих понять та в загальному розумінні дозволяє цілісно уявити авторське бачення вирішення поставленого завдання, його алгоритм, інструментарій, способи представлення отриманих результатів, репрезентативність джерельної бази тощо. Підтвердженням достовірності й результативності проведеного дослідження слугує цілісне поєднання здобувачем теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання, логіка розгортання якої є цілком переконливою. Зважаючи на зазначене, дослідницький пошук дисертанта було сконцентровано на глибоко виваженому теоретичному обґрунтуванні сутності ключових понять дослідження та розробленні шляхів та засобів досягнення запланованого результату.

Особливу вагомість представляють визначені методологічні наукові підходи (компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, системний та технологічний), що стали в основі побудови моделі формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання. Також цінною у вказаній моделі є об'єднання методик навчання, засобів, навчальних завдань та методів і засобів діагностування освітніх результатів. Вона комплексно поєднала у собі технології проблемного, перевернутого та інтерактивного навчання у процесі очної та дистанційної індивідуальної та групової роботи у лекційно-семінарській системі з використанням традиційних і необхідних методів і засобів на основі застосування комплексних інтегрованих навчальних занять, методів мозкового штурму, навчальних дискусій, аналізу кейсів виробничих ситуацій та ігрового проектування.

З огляду на вищезазначене, безсумнівною є наукова новизна та практичне значення даного дослідження, оскільки, незважаючи на актуальність набуття діагностувальної компетентності фаховими молодшими бакалавром з агроінженерії, у сучасній фаховій передвищій освіті її формування залишається не основним прямим завданням професійної підготовки, а лише включається як допоміжна супутня складова його професійного становлення. Така ситуація стає в основі зниження рівня професійної підготовки. Запропоновані автором теоретичні положення, практичні розробки та рекомендації стали в основі вирішення такої актуальної проблеми. Тож маємо підстави стверджувати,

що основні наукові результати дослідження отримані дисертантом особисто, характеризуються науковою новизною, що описані в переліку здобутків, отриманих уперше. Зміст дисертації свідчить про ґрунтовне опрацювання дослідником обраної проблеми, творче застосування методів дослідження, що дало можливість досягти поставленої мети і вирішити систему конкретно-теоретичних і прикладних завдань.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів полягає у розробленні та впровадженні в освітній процес закладів фахової передвищої освіти авторської моделі формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання, підготовці навчальних посібників та методичних рекомендацій, освітньо-професійних програм та робочих програм освітніх компонентів для професійної підготовки відповідних фахівців. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення теоретичних і методичних основ професійної підготовки фахових молодших бакалаврів з агроінженерії у закладах фахової передвищої освіти та для підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих наукових працях. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 13 публікаціях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті в інших наукових виданнях, 4 тези наукових доповідей.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація чітко структурована, складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (163 найменування), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок та містить 40 таблиць і 15 рисунків.

Структура дисертації є чіткою, вона відповідає меті та завданням дослідження, виклад матеріалу представлений логічно. У вступі здобувачем висвітлено апарат дослідження: обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету і завдання, визначено інструментарій наукового пошуку. Належним чином розкрито наукову новизну отриманих результатів та їх теоретико-практичне значення для педагогічної науки і практики. Коректно відображено відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження та їх висвітлення в наукових публікаціях за темою дисертації, охарактеризовано структурні компоненти роботи.

У першому розділі на основі комплексного аналізу психолого-педагогічної теорії та практики підготовки фахівців з агроінженерії автором переконливо доводиться необхідність формування діагностувальної компетентності, яку він цілком слушно обґрунтовує як невід'ємну складову спеціальних компетентностей фахівця. На основі

проведених досліджень автором виявлено та охарактеризовано низку суперечностей, що вказують на недостатню сформованість діагностувальної компетентності випускників закладів фахової передвищої освіти. Аналізом наукових джерел було визначено зміст та етапи діагностувальної професійної діяльності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в агропромисловому виробництві, зміст та структуру їх діагностувальної компетентності, на основі чого уточнено зміст понять «діагностування» та «діагностувальна компетентність фахового молодшого бакалавра з агроінженерії», визначено основні діагностувальні професійні завдання за напрямками професійної діяльності (нагляд за станом техніки, підготовка до роботи, обслуговування, ремонт та зберігання) та етапи їх виконання.

Цілком справедливо автором відстоюється думка, що в основі формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів лежить комплексна стратегія, яка базується на реалізації компетентнісного, особистісно-орієнтованого, системного, діяльнісного та технологічного методологічних підходів, поєднання яких реалізує поетапну підготовку студентів до виконання специфічних професійних завдань через індивідуалізацію навчання та активізацію їхньої практичної діяльності в умовах змішаного формату. Окрім того, у першому розділі автором проаналізовано особливості організації змішаного навчання, що дозволило йому розробити концептуальну модель ротації етапів навчальної роботи (репродуктивного, реконструктивного та творчо-пошукового), яка забезпечує поетапне формування компетентності через поєднання очного та дистанційного форматів у синхронному та асинхронному режимах.

Другий розділ дисертаційного презентує дослідження, що присвячені розробленню методичних засад формування діагностувальної компетентності, де ключовим результатом є обґрунтування чотирьох організаційно-педагогічних умов. Автор доводить, що формування діагностувальної компетентності відбувається на основі: створення електронного навчально-інформаційного середовища та відповідної матеріальної бази; забезпечення узгодженої ротації етапів навчання (дистанційного та очного, синхронного та асинхронного); системної організації активної поетапної роботи здобувачів освіти за допомогою інтерактивних технологій; стимулювання мотивації студентів до професійного самовдосконалення. Ці умови виступають фундаментом для ефективного функціонування розробленої моделі формування діагностувальної компетентності в закладах фахової передвищої освіти.

Основною теоретичною розробкою розділу є авторська модель формування діагностувальної компетентності, яка представлена як цілісне об'єднання трьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-методологічного, організаційно-процесуального та результативно-оцінювального. Вона базується на реалізації методологічних підходів і відображає повний цикл освітнього процесу, що розпочинається від визначення мети навчальної роботи і закінчується констатацією рівнів сформованості діагностувальної

компетентності. Заслуговує на схвальну оцінку те, що у розробленій моделі структуровано представлено організацію освітнього процесу у підготовці фахових молодших бакалаврів через поетапний перехід від репродуктивної до творчо-пошукової навчальної діяльності.

Практичний аспект отриманих результатів дисертаційного дослідження, що представлені у другому розділі, полягає у розробленні методики реалізації моделі, що включає спеціальні комплекси навчальних завдань з діагностування за п'ятьма напрямками професійної діяльності (нагляд за станом техніки, підготовка до роботи, обслуговування, ремонтні роботи тощо). Навчальний процес вибудовується на основі технологій перевернутого та інтерактивного навчання, поєднуючи традиційні форми з комплексними інтегрованими заняттями на основі цілеспрямованої ротації етапів навчальної діяльності у змішаному форматі. Особливої увагу заслуговує запропонована і реалізована методика навчання, яка заснована на використанні методів мозкового штурму, аналізу виробничих кейсів та ігрового проєктування, що забезпечує формування здатності студентів до виконання реальних діагностувальних операцій у сільськогосподарському виробництві. Її практична реалізація забезпечувалася через виконання спеціалізованих комплексів навчальних завдань за напрямками професійної діяльності та впровадження комплексних інтегрованих занять, що дозволяло імітувати реальні виробничі ситуації на основі поетапної навчальної роботи.

Третій розділ дисертаційного дослідження відображає результати проведення експериментальної перевірки ефективності моделі формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання у закладах фахової передвищої освіти. Розроблення критеріально-рівневої бази було зумовлене потребою у вивченні як стану сформованості діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії під час констатувальної частини дослідження, так і для перевірки результатів дослідницької роботи в процесі формувального експерименту. Змістове наповнення процесу формування досліджуваного утворення забезпечувалося потужним дослідницьким доробком здобувача, реалізацію якого було виконано у п'ять етапів педагогічного експерименту. На першому етапі проводилися пілотажні дослідження для вивчення сучасного стану сформованості діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії, визначався експериментальний масив для проведення констатувальних досліджень. Другий етап передбачав визначення домінантних факторів впливу на формування діагностувальної компетентності з метою подальшого обґрунтування організаційно-педагогічних умов і побудови експериментальної моделі. На третьому етапі роботи розроблялися критерії, рівні та показники сформованості діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії, програма констатувального етапу експериментальних

досліджень, визначався експериментальний масив для проведення формувальних досліджень, розроблялася програма і засоби для проведення формувального експерименту. Дисертантом було розроблено діагностувальний інструментарій, що включав чотири критерії (мотиваційно-спонукальний, рефлексивний, когнітивний та виконавчий), які були розподілені за чотирма рівнями: початковим, низьким, середнім та високим. На четвертому етапі проводився констатувальний етап експерименту для встановлення рівнів сформованості діагностувальної компетентності, на п'ятому – формувальний етап.

У педагогічному експерименті на формувальному етапі взяли участь 152 студенти, що дозволило порівняти результати впровадження авторської методики з традиційною системою навчання. Проведений автором аналіз результатів формувального етапу експерименту засвідчив суттєву позитивну динаміку в експериментальних групах за всіма визначеними критеріями. Зокрема, у студентів експериментальних груп спостерігався значний приріст показників середнього та високого рівнів: за когнітивним критерієм кількість студентів на високому рівні зросла до 16 %, проти 7 % у контрольних групах, а за виконавчим критерієм – до 12 %, проти 5 % у контрольних. Більшість здобувачів освіти в експериментальних групах успішно перейшли з початкового та низького рівнів на вищі, тоді як у контрольних групах значна частина студентів залишилася на нижчих рівнях сформованості діагностувальної компетентності.

Достовірність отриманих даних та ефективність запропонованої моделі було підтверджено методами математичної статистики. Розрахунок критерію χ^2 показав, що емпіричні значення за всіма критеріями перевищують критичне значення, що доводить статистичну значимість відмінностей між групами. Крім того, визначення дисертантом коефіцієнта середніх значень оцінок (S) підтвердило високий навчальний ефект в експериментальних групах (показники 0,73–0,78 при рекомендованому мінімумі 0,7), водночас у контрольних групах цей коефіцієнт досяг нижчих показників. Таким чином, є підстави вважати, що поставлені у дисертації завдання є розв'язаними, на основі чого можна зробити висновок про те, що в роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано оригінальний підхід до вирішення актуальної для сьогоденної педагогічної науки і практики проблеми щодо формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації. Аналіз тексту дисертації дає підстави зробити висновок про дотримання здобувачем загальних вимог академічної доброчесності. В основному тексті автором оформлено покликання на використані джерела. Представлена анотація відображає поетапність вирішення мети і завдань дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне, в контексті наукової дискусії, висловити деякі зауваження:

1. У цілому позитивно відмічаючи оригінальність, теоретичне і практичне значення роботи, вважаємо, що у науковій новизні, здобувачу доцільно було б більш чіткіше виділити авторське трактування поняття «діагностувальна компетентність фахового молодшого бакалавра з агроінженерії», що дозволило б конкретизувати увагу на внеску дослідження у розвиток понятійно-категоріального апарату педагогічної науки.

2. У дисертації, на нашу думку, доцільно оптимізувати структуру дефініцій, що стосується організаційно-педагогічних умов, шляхом скорочення надмірно розгорнутих конструкцій, усунення лексичних повторів та стилістичного перевантаження, що сприятиме більшій чіткості та науковій лаконічності їх формулювання (с. 121–129, 133, 167–168, 218).

3. У підрозділі 1.4 дисертації описано методичні особливості організації змішаного навчання у фаховій передвищій освіті України, у якому, на нашу думку, слід детальніше охарактеризувати сучасну практику реалізації такого навчання у професійній підготовці саме фахівців з агроінженерії, оскільки це безпосередньо і є підґрунтям для побудови моделі формування діагностувальної компетентності (с. 77–90).

4. На нашу думку, висновки дисертації до розділу 1 були б більше конкретизовані, якщо б узагальнено було охарактеризовано методологічні підходи у формуванні діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії (с. 94–95).

5. У підрозділі 2.3 (с. 162–166) дисертації досить широко представлено визначення та методику комплексних інтегрованих навчальних занять, у якому, на нашу думку, робота лише б виграла, якщо б більш детальніше було описано специфічні особливості таких занять у підготовці фахових молодших бакалаврів з агроінженерії.

Висловлені зауваження мають, здебільшого, характер побажань і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, якій притаманні наукова новизна, високий теоретичний рівень, практична значущість, глибина і послідовність наукових підходів та не знижують загального позитивного враження від досягнутих наукових результатів.

Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація на тему: «Формування діагностувальної компетентності фахових молодших бакалаврів з агроінженерії в умовах змішаного навчання» є самостійним, завершеним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки й практики. Вважаємо, що дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Гребінчак Олександр Ілліч заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент завідувач кафедри педагогіки та психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II, доктор педагогічних наук, професор Олена БІДА